Εργα και Ημεραι

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΡΓΟ

Ο φίλος ο «Νουμᾶς» μοῦ ζητεῖ δυό λόγια γιά τὴ «Γιόδα καὶ τὰ Μπάζα», τὸ βιβλίο τοῦ Ψυχάρη ποῦ μόλις βγῆκε τώρα τελευταῖα. Γιά τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἐπηρέασαν τὴ ζωή μου, ποῦ κάποια σημάδια τῆς ἄφησαν, ποῦ νὰ συγκινηθῶ μ' ἔκαμαν, καὶ νὰ πορήσω, καὶ νὰ ὀργιάσω, καὶ νὰ στοχαστῶ, καὶ νὰ ντιστεθῶ, καὶ νὰ θαυμάσω, ποῦ μοῦ ἄνοιξαν καινούριους ὁρίζοντες πρὸς νέα ξαγναντέματα, καὶ ποῦ τὴν ψυχή μου τὴ μαγνήτισαν, καὶ ποῦ τὸ νοῦ μου τὸν ἐξώτισαν, γιά τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν ἤθελα νὰ τὰ πιτῶ τὰ λόγια μου, πρόχειρα καὶ σύντομα καὶ μαστικὰ σὰ Σιβυλλικοὺς χρησμοὺς ἢ σὰ σημειώματα μέσα σὲ ἡμερολόγιο, ἢ χαρτάκια στὸν ἄνεμο. Ἤθελα νὰ τὰ ζυγίζω «σὲ χρυσῆ ζυγαριᾶ» τὰ λόγια μου, καθὼς λέει κάποιος λατινιστής γιὰ τοὺς στίχους τοῦ Ὁρατίου, καὶ νὰ τοὺς ξεδιπλώνω πλάτι, καὶ ἄνετα τοὺς στοχασμούς μου, καὶ νὰ τοὺς ἀκουμπῶ ἀπάνω σὲ ὅλα τὰ **διότι** καὶ νὰ τοὺς ἐξηγῶ μὲ ὅλα τὰ **διατί**. Γι' αὐτὸ κ' ἐκεῖνο ποῦ «ἀλεδοξῶ ἀνάμεσα στάλλα μου τὰ ὀνείρατα εἶνε καὶ μια μαγόσυρτη καὶ μιὰ πολυσέλιδη μελέτη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη· μιὰ μελέτη ποῦ μέσα σ' αὐτὴ νὰ ἐκθέτω καὶ νὰ ζωγραφίζω καὶ νὰ ἐμπιστεύωμαι τὴν ἰδέα μου, σὲ ὅλα της τἀλλάγματα καὶ τὰ ξετυλίγματα· μια μελέτη ποῦ νὰ εἶνε μαζὶ σὰν ἐργασία μαθηματικὴ καὶ σὰ λυρικὴ ἐξομολόγηση.

* * *

Μέσα ἐκεῖ λογαριάζω νὰ δείξω γιατὶ ὁ Ψυχάρης μοῦ φαίνεται ὁ μεγαλύτερος πεζογράφος ποῦ ὡς τώρα ἀποχτήσαμε, καθὼς μοῦ φαίνεται ὁ Σολωμὸς ὁ μεγαλύτερος ποιητής. Πῶς εἶνε τόσο ἁπλωμένος ὁ πρῶτος, ὅσο συμμαζεμένος ὁ δεύτερος. Πῶς εἶνε ὁ Ψυχάρης πολεμικὸς καὶ ρητορικὸς καὶ δημοκρατικὸς κ' ἐπιστημονικός, ὅσο εἶνε ὁ Σολωμὸς, (τοὐλάχιστο στὰ ὑστερνά του ἔργα τὰ πιὸ ὥριμα) σιγαλὸς καὶ καταφρονετικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς καὶ μεταφυσικός. Πῶς εἶνε ὁ ποιητὴς Ὀλύμπιος καμωμένος ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ μας γλῶσσα καὶ τὰ τραγούδια μας μαζὶ μὲ λίγον Ἔγελο, καὶ μὲ λίγο Κάντιον, καὶ μὲ λίγο Σίλλερ, καθὼς εἶνε ὁ πεζογράφος τιτάνιος ὑφασμένος ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ μας γλῶσσα καὶ τὰ τραγούδια μας, μαζὶ μὲ λίγο Σπένσερ, μὲ λίγο Ταὶν, μὲ λίγο Οὔγκώ.

Μέσα ἐκεῖ λογαριάζω νὰ δείξω πῶς καὶ ὁ πεζογράφος μέσα στὸν κύκλο τῆς δημιουργικῆς Φαντασίας, σημαίνει πάντα **ποιητής**. Πῶς γιὰ τὸ νοῦ ποῦ βλέπει κάτι τι καὶ τὸ ἐκφράζει γκαργιαλὰ καὶ ὡραῖα σὲ ὅπια μερεμὶ, δὲν ὑπάρχει, καλὰ καλὰ, πεζὸς λόγος, μὰ πάντα στίχος, χωρὶς ρίμα καὶ χωρὶς μέτρο κανονικό. Πῶς κάθε φορὰ ποῦ πρωσπαθεῖς νὰ πλάσῃς κάτι τι, ὁ λογογράφος, ὁ λόγος σου, θέλεις δὲ θέλεις, γίνεται στίχος.

Μέσα ἐκεῖ λογαριάζω νὰ δείξω, πῶς ἀντίθετα μ' ἐκείνους, καὶ μὲ τοὺς πιὸ πολλοὺς ποῦ τύχη νὰ καταλάβουν πῶς ὁ Ψυχάρης δὲν εἶνε γιὰ κρέμασμα, μήτε γιὰ περιγέλασμα, μὰ πάντα νομίζουν πῶς ὁ Ψυχάρης εἶνε ἕνας γλωσσολόγος ποῦ ξέρει στὴ λογοτεχνία, ἐγὼ πιστεύω ἴσα ἴσα πῶς ὁ τεχνίτης τοῦ «Ταξειδιοῦ» καὶ τοῦ «Κυρούλη» καὶ τοῦ «Γιανίμη» καὶ τῶν «Νησιώτικων γραμμάτων» καὶ τῆς «Ζοῦλιας» καὶ τῶν «Ἱστορικῶν καὶ γλωσσολογικῶν», εἶν' ἕνας ποιητὴς ποῦ ἔτυχε, γιὰ καλή του ὥρα καὶ καλή μας μοῖρα, νὰ εἶνε καὶ γλωσσολόγος, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἄνθρωπος. Ἐμένα δὲ μὲ πείθει τόσο ἡ ἐπιστήμη του—γιατὶ δὲν εἶμαι καὶ ὁ ἀρμόδιος νὰ τὰ ξεδιαλύσω τὰ γλωσσικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ —ὅσο μὲ συναρπάζ' ἡ τέχνη του. Ἤ, γιὰ νὰ τὰ εἰποῦμε πιὸ στρογγυλά, στὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη δὲ γνωρίζεις ποῦ ἀρχίζει καὶ ποῦ τελειόνει ἡ Ἐπιστήμη καὶ ποῦ ἡ Φαντασία. Ὅλα εἶνε σφιχτοδεμένα κι' ἀνακατωμένα ἁρμονικά. Καὶ ἡ ἁρμονία αὐτὴ δὲ βρίσκεται παρὰ στοὺς κορυφαίους τοῦ Λόγου.

* * *

Ὅ,τι τώρα θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω γιὰ τὸν ἀγαπητὸ «Νουμᾶ» εἶνε ὄχι πλέον ἡ καλλιτεχνική, μήτε ἡ ἐπιστημονική, μὰ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Ψυχάρη. Αὐτὸ ἤθελα νὰ ξεχωρίσω ἐδῶ. Σὲ κάποιο δρᾶμα τοῦ Χάουπτμαν ἔτσι μιλεῖ κάποιος: «Ὁ Ἴψεν καὶ ὁ Ζολᾶ ἁρμακα μοῦ δίνουν. Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄρρωστος· δὲ θέλω καθαρτικά· θέλω ἡ Ποίηση νὰ μοῦ προσφέρῃ δροσιστικά».

Τὴ δροσιὰ αὐτὴ μᾶς τὴν προσφέρουν εὐεργετικὴ τὰ βιβλία τοῦ Ψυχάρη, καὶ στὰ πιὸ σκληρὰ καὶ στὰ πιὸ πικρά τους φύλλα. Τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη ξεφεύγει ἀπὸ τὰ σύγνεφα τοῦ ἀγνοῦ καλλιτεχνικοῦ λόγου. Δὲν εἶνε μήτε ὁ ὀνειροπλέχτης ἰδεαλιστής, μήτε ὁ πραγματιστὴς ζωγράφος τῆς ζωῆς. Ἀπόστολος εἶνε μιᾶς ἰδέας, καὶ καθὼς ἐκείνη, θέλει τὴ συνείδησή νὰ μᾶς φυτέψῃ μέσα μας, μὲ τραγούδια καὶ μὲ χτυπήματα, μὲ τὴν Ποιητικὴ καὶ μὲ τὴν Πολεμικὴ, καὶ καθὼς δὲν εἶνε ἀποσυρμένος σὲ πύργο χρυσοελεφάντινο, μήτε ἀνεβασμένος σὲ templa serena, μὰ δουλεύει γιὰ ὅλους, καὶ ὅλους συνερίζεται, καὶ δὲ διστάζει καὶ δὲ δειλιάζει, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλῇ γιὰ ἕνα ἡρωϊκὸ καθάρισμα, καὶ τὴν κόπρο τοῦ Αὐγία, μὲ τὰ χέρια του νὰ τραβήξῃ, συμβολίζῃ ἀνάμεσό μας τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια, καὶ τὴν ἐργασία τοῦ αἰσιόδοξου νοῦ, ποῦ θέλει κάπου νὰ πάῃ, καὶ ποῦ ἀγωνίζεται μὲ τὰ ὅλα του νὰ ψέρῃ κάπου, σ' ἕνα λιμάνι σωτηρίας, ἕνα λαὸν ὁκόκληρο.

* * *

Εἶνε αὐτὸς ποῦ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀνασηκώσῃ ἀπὸ τὸν ἑξευτελιδμὸ καὶ νὰ καθήσῃ πάλι στὸ χρυσὸ τὸ θρόνο της τὴ Μεγάλη μας Ἰδέα, μὲ τὰ λόγια ἐτοῦτα:

«Μὲ τὴν Ἰδέα τὴ μεγάλη ἔγινε κι' ὁ μεγάλος, ὁ ἅγιος ὁ Σηκωμὸς τοῦ 1821. Σηκώθηκε τότες ἡ Ρωμιοσύνη ὅλη γιὰ νὰ πάρῃ ὄχι τὴν Ἀθήνα μονάχα, μὰ γιὰ νὰ πάρῃ τὴν Πόλη. Μ' ἄλλα λόγια σηκώθηκε γιὰ μιὰ Ἰδέα. Καὶ νίκησε Τὴν Πόλη δὲν τὴν πῆρε, μπορεῖ μάλιστα καὶ ποτέ της νὰ μὴν τὴν πάρῃ Καὶ τί σημαίνει; Τὴν Ἰδέα πάντα τὴν ἔχει... Ἐγὼ θαρρῶ, κι' ἂς μὲ ποῦνε παράξενο, πῶς ἐκεῖ θὰ καταστάλαξῃ ὁ Ρωμιὸς καὶ πῶς ἡ Πόλη δική του εἶνε. Ἄλλοι θὰ ποῦνε πῶς πολὺ ὄδικα βάνει τέτοια ὄνειρα μὲ τὸ νοῦ του. Ὅσο θέλεις. Ἂν ὅμως, κι' ἀπὸ τὰ 1821 δὲν τὸν ὁδήγαε Ἰδέα μεγάλη, καὶ τὰ μικρὰ ποῦ κατώρθωσε, δὲν θὰ τὰ κατώρθωνε ποτέ του».

Εἶνε αὐτὸς ποῦ τόνισε τὸν ὕμνο πρὸς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴ πίστη τῆς μελλόμενης Χρυσαυγῆς σὲ μιὰ θλιβερὴ στιγμή:

«Δὲ θυμῶστε ποῦ τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα, σὰν τἄθαψαν τἀδέρφια τὰ κακόμοιρα ποῦ ἔπεσαν τότες, δὲ θυμῶστε πῶς ἕνα παιδί, ἕνας ἠοιτητής, ὄρχισε μὲ γλυκειὰ φωνὴ, νὰ λέῃ μερικοὺς στίχους στοὺς πεθαμένους; Καὶ σὲ τί γλῶσσα τοὺς ἔλεγε; Τοὺς ἔλεγε στὴ γλῶσσα τῆς καρδιᾶς του Ἐκεῖνη τὴ βραδειά, ὡς κ' ἡ δημιουργία λαλοῦσε στὴν καρδιά, νὰ τὴν ἡσυχάσῃ Φαίνεται πῶς σὰν περιχύθηκε στὸ κοιμητήριο τὸ πλῆθος, δρᾶμα σπαραχτικὸ ἔδειχνε ὁ ἴδιος ὁ οὐρανός. Εἴτανε ἄγρια κακοκαιριὰ καὶ βασίλεβε ὁ ἥλιος αἱματωμένος... Λὲς καὶ πήγαινε ἡ Ἀθήνα νὰ βυθιστῇ σὲ σκοτάδι παντοτεινό. Ἄξαφνα ὅμως τὴ λυπήθηκε ὁ οὐρανός Προτοῦ ἀκόμα βουλιάξῃ ὁ ἥλιος, πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τὰ τριμάκαρα, ἔβγαινε ἡ παρηγοριά, ἔβγαινε ὁλόφωτο φεγγάρι Ἡ παρήγορη φεγγαρογιομωσιὰ λὲς καὶ χάδεβε τώρα τὸ λυώμας τὸν ἀθάνατο καὶ τὸν ἁγιασμένο... Ἤμερα γελοῦσε καὶ τὸ φεγγάρι μέσα στὴ νύχτα τὴν τρισμασμένη... Τὸ φεγγάρι μᾶς ὡρμήνεβε καὶ τὴν ἐλπίδα, τὸν ἤσυχο τὸ στοχασμό, τὴ ζωὴ τὴν ἀπόβαθη τῆς ψυχῆς μας, τὸ φεγγάρι μαγευτικὰ ξυπνοῦσε τὴν ἀγάπη. Καὶ λίγο λίγο ἀρχίναε νὰ τρεμοπαίζῃ στὰ σωθικά μας ἡ κοσμοσώστρα Ἰδέα, ὁσόπου νὰ πάρῃ δύναμη, νὰ σηκωθῇ, νὰ ψέξῃ μαζὶ μὲ τὸν ἥλιο τὸν ἀδριανό, τὸν ἥλιο τὸν ξαναγεννημένο ποῦ θὰ φωτίσῃ τὴν Ἑλλάδα».

Καὶ εἶν' αὐτὸς ποῦ σφράγισε τὸν πρόλογο τοῦ τελευταῖα τυπωμένου βιβλίου του μὲ κάποιο «Ἀσμάτων ᾄσμα» πρὸς τὴν ἐθνικὴ ψυχή, χαμᾶς τραγούδι καὶ θρήνοδος:

«Ἐδένα, κανεὶς νὰ μὴ σ' ἀγγίξῃ! Βαστοῦμε ρόπαλο στὸ χέρι, πολὺ γερό. Τὸ ρόπαλό μας εἶνε ἡ ἀλήθεια. Ἕνας ἕνας ὁποιος προβάλει νὰ σὲ χτυπήσῃ, ἕνας ἕνας θὰ τσακωτῇ καὶ θὰ πέσῃ... Ἐσὺ αἰῶνες κ' αἰῶνες ζῆς, πολεμᾶς κ' ἀναστενάζεις. Ἐσένα τὰ ὄνειρά σου, ἐσένα οἱ πόθοι σου κ' οἱ μεγάλες σου οἱ λαχτάρες, ἐσένα κ' οἱ θυμοί σου πάντα βλέπουνε τὴν ἰδέα. κ' ἡ ὁρμή σου πάντα θὰ πεταχτῇ στὶ πιὸ ψηλά, στὰ πιὸ μεγάλα καὶ στὰ πιὸ ὡραῖα... Τὰ μάτια σου τὰ μαῦρα, γιομάτα ἐλπίδα, γιομάτα θλίψη ποῦ μ' σφάζει, μέρα δὲν εἶνε ποῦ νὰ μὴν τὰ θωρῶ, καὶ νὰ μὴν τὰ θαυμάζω, καὶ νὰ μὴν τὰ πονῶ, τὰ μάτια σου τὰ μεγάλα..., Παντοῦ σὲ ξανάγω, παντοῦ σὲ προσκυνῶ, παντοῦ σὲ λατρεύω, ἀθάνατή μου ἐσύ ψυχὴ τῆς Ρωμιοσύνης».

Κωστης Παλαμας

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΔΥΟ ΑΓΑΠΕΣ

Ἡ γαλανή του ἡ θάλασσα κ' ἡ Νιὰ ἡ γαλανομμάτα
Ζηλεύουν τοῦ Ναυτόπουλου τἀρροπλασμένα νιάτα:
Ἡ μιὰ φιλεῖ τὰ πόδια του, 'στὴν ἀγκαλιά του ἡ ἄλλη
Φιλεῖ μὲ τἀχειλάκια της τῆς ὄψης του τὰ κάλλη.

* * *

— Μαζί μου, ἔλα νὰ ζήτωμε 'στὰ πέρα ντὰ μου πλάτια
Κ' ἔλα 'στὰ κοραλλένια μου νὰ μείνωμε παλάτια.
— Μέσ' 'στῶν ματιῶν μου ἀρμένιζε τἀκύμαντα πελάγη
Κι' ἀραξοβόλι ζήτησε 'στοῦ κόρφου μου τὸ πλάγι...

* * *

— Τὶς δυό, καλές μου κι' ὤμορφες, ἐγὼ θὰ εὐχαριστήσω:
Τοῦ κόρφου μικροτάξιδο βαρκάκι θὲ νὰ στήσω,
Νὰ ταξειδεύω ὁλημερὶς 'στὰ γαλανά σου πλάτια
Καὶ ν' ἀρμενίζω ἐλονυχτὶς 'στὰ δυὸ γλυκά σου μάτια.

* * *

Ἡ λυγερὴ νησιώτισσα τρεῖς νύχτες περιμένει..
Καὶ τὴν κυγόλ' ἀγνάντεψε βαρκούλα βουλιαγμένη!

Γιαννης Περγιαδιτης

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ 3

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΑΝΑΓΡΑ

Ο ΑΡΡΑΒΩΝ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ἐνθυμεῖσαι πρὸ πέντε ἐτῶν ὅταν εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὸς Οὐρσουλίνας, τί μᾶς ἔλεγε ἡ ἐδελφή Μαρία εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;...

Ἡ Ἑλλὰς ἦτο εἰς πόλεμον μὲ ἓν πολυάριθμον ἔθνος, τὴν Τουρκίαν. Καὶ ἐνῷ αὐτοὶ εἶνε μόλις δύο ἑκατομμύρια, δὲν ἐδίστασαν οὔτε μίαν στιγμήν, ὅταν οἱ ἀδελφοί των ἐσφάζοντο εἰς τὴν Κρήτην, νὰ κηρύξωσι ἀπηλπισμένον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἥτις ἔχει τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια.

Τοῦτο δὲ ἐν γνώσει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νικήσουν! Ἀλλὰ ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦτο μᾶλλον μία διαμαρτύρησις κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα τώρα εἰς τοὺς αἰῶνας τοῦ πολιτισμοῦ, ἠνείχοντο ἀκόμη τοιαύτας ἀπανθρωπίας. εἰς ἀπηλπισμένος ἀγὼν ἔτι κατὰ τῆς βαρβαρότητος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὅπως καὶ τῶν προγόνων των κατὰ τῶν Περσῶν.

Δὲν εἶνε μέγα δὲν εἶνε ὑψηλὸν αὐτό;

Ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ὡς ἦτο φυσικὸν ἡττήθη, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη συνεκινήθη καὶ ἀπελευθέρωσε τὴν Κρήτην. Ἡ θυσία δὲν ὑπῆρξεν ἐπὶ ματαίῳ...

Ἐνθυμεῖσαι τότε πῶς εἴχομεν ἐνθουσιασθῇ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος; τί φιλελληνισμὸν εἴχαμεν;...

Ἐζήτησα πληροφορίας παρὰ τοῦ θείου διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς μοῦ ἔδωσε μίαν μεγάλην εἰκονογραφημένην ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὴν ὁποίαν κατατρώγω κυριολεκτικῶς.

Τί μεγάλοι ἄνθρωποι, Αἰμυλία μου;

Πόσον εἶμαι εὐτυχὴς ὅτι ἐκεῖνος ἔχει εἰς τὰς φλέβας του τὸ αἷμα τῆς φυλῆς αὐτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἔχομεν ὅ,τι σήμερον ἀποτελεῖ ἓν πεπολιτισμένον ἔθνος.

Οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν οἱ μεγαλήτεροι ποιηταὶ τῆς γῆς, οἱ μεγαλήτεροι ἀρχιτέκτονες, οἱ μεγαλήτεροι καλλιτέχναι, οἱ μεγαλήτεροι ἥρωες!

Ὅ,τι αὐτοὶ ἀφῆκαν ὄπισθέν των μένει ἀθάνατον, ἡ Ἰλιὰς ἡ Ὀδύσσεια, ἡ Ἀκρόπολις, ὁ Παρθενών, τὰ ἐξαίσια ἀγάλματά των, πρὸ τῶν ὁποίων ὁ κόσμος μένει ἀκόμη ἔκθαμβος.

Αὐτοὶ ἐπενόησαν τὰς μεγαλοφυεστέρας ἠθικὰς ἀρχάς, τὰς ὑψηλοτέρας φιλοσοφικὰς θεωρίας. Ἐθεμελίωσαν ὑποδείγματα τελείων κοινωνιῶν... καὶ τί δὲν ἔκαμαν.

Μεγάλη φυλή...ἀριστοκρᾶτις φυλή, ἐν μέσῳ τῶν φυλῶν τοῦ κόσμου!...

Μόνοι αὐτοὶ ἀπωθοῦντες ἑκατομμύρια βαρβάρων τὰ ὁποῖα θὰ ἐπλημμύριζον τὴν Εὐρώπην, θυσιάζοντες ἀσμένως ὑπὲρ πατρίδος τὴν ζωήν, ὡραῖοι, ἀνδρεῖοι μεγαλοφυεῖς...

Ὦ Αἰμυλία! τί ὡραῖον ὄνειρον!.

Καὶ ἔπειτα ὅταν ἦλθον μοιραῖοι αἰῶνες δουλείας, ὅπου ἄλλοι λαοὶ θὰ συνεχωνεύοντο καὶ θὰ ἐξηφανίζοντο ἐντελῶς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἐκεῖνοι ἐκράτησαν τὴν ὡραίαν γλῶσσαν των, τὰ ἔθιμά των, τὰς παραδόσεις των. Καὶ μίαν ἡμέραν ἐξηγέρθησαν πάλιν, ἐπαναστάτησαν, ἐπλημμυρίσθησαν ἀπὸ αἷμα, καὶ ἀνέκτησαν πάλιν τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' οὗ ἔδωσαν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τὰ ἡρωϊκώτερα παραδείγματα, ἀνέστησαν ἥρωας ὁμοίους πρὸς τοὺς ἀρχαίους προγόνους των, καὶ ἔχυσαν ποταμοὺς αἱμάτων...

Αἴ! δὲν εἶνε ὑπερτέρα ἡ φυλὴ αὐτή;...

Ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτῆς γιγαντομαχίας ἐναντίον τῶν τυράννων των δὲν εἶνε οὔτε ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ σήμερον ἓν μικρὸν μέρος τῆς ὅλης Ἑλλάδος, συνεπήχθη πάλιν ὑπὸ ἐλεύθερον οὐρανόν, κατεσπαρμένον ἀπὸ μαρμάρινα

(Ἀκολουθεῖ)